

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

175. Sáskák. A' Sáskák nem tsak a' Kunszágon Halas táján nagy pusztítást tesznek, hanem Komárom tájékán is olly rettenetes számmal kezdenek lenni, hogy sok helyeken a' zöld mező egészen elsetétült miattok. Még tsak ollyan forma nagyságúak mint egygy ptrütsök, nem is emelkedhetnek fellyebb egygy ember magasságnynál. A' N. Vármegye ugyan Parantsolt ki embereket a' kik öldösik, de azt mondják a' Tzigányok: hogy akár mint égetik őket egy híjjok sints. Az elmúlt esztendőben is voltak a' tsalló közön Sáskák noha kevesebb számmal. Ezeket rész szerént előldösték, rész szerént pedig magokban elvesztek. Mert a' Sáskák nem élnek tovább egygy esztendőnél, hanem itt hagyták a' tojásait, mellyekből költék a mostaniak. Az ősz vége felé a Sáskák a' sik mezőkön meg szoktak lapulni, sőt a' kövér földnek hasadékaiban teszik le tojásaikat, kiki legalább két s három százat, mellyek tavasszal kikelnek, magok pedig a Sáskák mint a selyem eresztő bogarak kitojván magokat elvesznek 's a' Himek is hasonlóképpen a' Nöstények után. Ezek a' tojások ollyan forma nagyságúak mint az Anis mag, fejérek hosszúak, erőss bőrűek, s mikor az ember ujjai közzé szoríttya azokat elpattannak, s téj forma nedvesség jő ki belőlük. Haszontalan öldössük a 'Sáskákat, hanem ha ősszel ismét ezeket a' tojásokat kerestettyük ki, 's vagy meg nem égettyük, vagy a folyó vízbe nem hintjük; meglehet pedig ezeket találni az agyagos s kövér földnek repedései közt, a hol ősz tájban jártak a Sáskák. — A felső Országi bölts Nemzetségek az illyen dologra nem bottal, hanem jutalommal nógatják a' szegénységet. Reménylem hogy ha Magyar Országon is a N. Vármegyék azt publikáltatnák hogy a' ki hány font Sáska tojást visz bé ősszel a' Szolga Biró Uraknak, annyi májása lészen, így egy Sáska sem találtatnék Hazánkban három esztendő múlva. (Magy. Hirmondó 1784 év 398 l.)

Sz. K.

176. Arviz a Magas Tátrában. 1621be Kohlbachnál olyan vizözön tudt fel a' földből, mely nem tsak a' házak és templomok fundamentomit ki mosta, hanem

még a' holt testeket is koporsókkal edgyütt fel hányt a' föld gyomrából. 1662be 6. Augustusba, Nagy Schlagendorfnál egy köszikla darab le szakadván, az omladék közzül oly irtozdtato módon buzdukt fel a' viz, hogy az a' kösziklák egymástól el szagatta, és el ragadta, a' leg vastagabb veres fenyőket gyökerestől ki tekerte. A' viz özön mindenfelé ki terjedt Magyar és Lengyel Ország felé, bé tódult a' városokba, le döntögette az épületeket, számtalan emberek és barmok fulladtak el a habok közzt. (Magyarország természeti ritkaságai. Németből ford. Tanárky Mihály. Posony 1814. 8° 7. lap.)

177. A szél ereje a Magas Tátrában. Magam tapasztaltam 1803ba Octoberbe milyen erőszakkal dühösködnek a Szelek ezen hegyek tetején, a' leg magassabb fák egész a' földig le hajlottak és mint valamely elastikus rugok ismét fel pattantak, ha a Szél ereje egy kevésbé távozott. Lehetetlen volt tsak egy lépést is a' Szél ellenébe tenni. Én ugy találtam hogy a' Szeleknek ezenn rendkívül valo sebességét és erejét, nem a' hegyek ellent állása és azoknak ezekbe való megütközése okozza: hanem inkább az, hogy a' havas zivatarral meg terheltetett levegő a' kösziklák hajlati közzt mint valamely örvénybe körül forgattatván öszve nyomattatik, és midőnn ezenn öszve nyomattatott állapotbol nyilást talál a' ki rohanásra, akkor nyilatkozat oly rendkívül valo erőt. Ezen Szélvészél gyakrann egész erdő darabokat a' földre terítenek, gyakrann még télbe is menyörgéssel és villámmással jelennek meg p. o. 1769be 27 Novemberbe mely alkalmatossággal egy Topperzer Jacob nevü ide valo lakos életét el vesztette. A' Szép napokonn, olyan tsendes, olyan tiszta, és olyan könnyü a' levegő ezen magas hegyekenn, hogy ilyenkor tsak nem meg foghatatlannak láttzik mimodon okozhat a' levegőnek tspan mozgása oly irtozdtato háborút. A' Szepesi laposság, és annak lakosi is érzik a' Karpathus háboruinak erejét.

178. Számos Kigyók Lipto Vármegyébe. Lutskánál Lipto Vármegyébe a' kösziklákbol gyakrann ezereként jönnek ki a' kigyók

gombolyagba öszve tekergőznek, és úgy hempelyegnek le a völgyekbe. . . . Alig emlékeznek a lakosok hogy valaha valami Lutskai embert a kigyó meg tsipett volna. A' hires magyar Iró Bélius, a következők történetét mint valóságosan meg történt dolgot úgy adja elől. Egy Lutskai Paraszt asszony haza jövénn a' mezőről azon böltsőbe melybe az ő kis gyermeke feküdt egy nagy öreg kigyót talált egynehány fiatal edgyütt. Mind el bámult a' szegény Asszony midőnn ártatlan kisdédét a' kigyók között minden sérelem nélkül látta feküdni. Az ott lévő meleg fürdővel élő vendégek is nem igen iszonyodnak ha néha a fürdőbe kigyókat úszkálni vesznek észre. (U. o. 67. lap.)

179. *Rendkívül való Tsuda Szülemények.* 1776dik esztendőbe 10 Augustusba Bars Vármegyébe Kőrmöztzhöz közel, egy 20 esztendő Paraszt menyetske egy tsuda gyermeket hozott halva e' világra. Ennek egy feje, két öszve nőtt dereka, ugyan két, egymástól külön vált alsó teste négy keze, négy lába, és tsak egy köldöke volt. Ugy láttott hogy a' feje is kettőből volt együvé növe, ámbár tsak egy ábrázatja volt. Az anya, a' szülés előtt valo naponn még elevennek érezte lenni méhébe ezen tsuda gyermeket.

Nevezetes még egy Podhradi leány Nyitra Vármegyébe. Ennek éppenn olyan szemei voltak mint a' földi vagy házi nyúlak és az egész teste éppenn olyan apró és puha szőrrel volt bé növe mint a' milyen szokott lenni a' házinyúl szőre.

Mind az öreg mind az ifju Torkos Doktor Urak láttak és beszéltek ezen leánnyal 10 esztendő korába. (U. o. 1814. 80 70—71. lap.) Közli: NAGY SÁNDOR.

180. *Az állatok rokonságairól.* Miután röviden kifejtettük a kövek és növények némely rokonságait, azokat kell már most tárgyalnunk, melyek az állatokra vonatkoznak; ezeknél először is az a kérdés merül fel, vajjon melyik szorosabb kapcsolattal függenek össze a növényországgal? Ez a kérdés nem könnyű, s eddig még senki sem oldotta meg. A kik a Lythophytákat (azaz a korallokat) a növényekhez számították, kétség kívül ezeket tartják azon egyéneknek, melyek a növényeket összekötik a Brachionus-szal és Vorticellákkal, a melyekhez csupán a Hydrák állanak legközelebb. Minthogy azonban most már bizonyos az, hogy a korallok nem növények, hanem állatok lakásai (»habitacula animalium«), melyek csillangóikat (»cilia sua«)* akarat-

lagosan tolják ki, mozgatják és húzzák vissza, ugrás nélkül nem is lehet a Hydráktól a többi férgekhez, ezektől pedig a Testaceákhoz* jutni; e szerint tehát más út kell választani, mely minket a növényektől az állatokhoz vezessen, s a mely, véleményem szerint, nem lehet más, mint az, mely a mohokon és gombákon át az ázalékállatkákhoz, ezektől a kerges Hydrákhoz, innét a semmiféle takaróval nem borított férgekhez, ezektől pedig, a Doris és Limax nem közvetítésével, a Testaceákhoz vezet. A ki ugyanis az ázalékállatkákat ismeri, minden esetre meg fogja engedni, hogy ezek legszorosabban vannak a növényekhez kapcsolva, minthogy a növények módjára csupán oszlással szaporodnak és kiszáradás után vízben, úgy mint a mohok és zuzmók, ismét felélednek.

A mint tehát a növényországban a leg-egyszerűbbektől, a hímporhoz hasonló csiráktól kell kiindulni, úgy az állatországban és az ázalékállatkákkal kell kezdeni, még pedig Müller Monasaival, melyeknek pontforma teste némely Tremellához úgy hasonlít, mint tojás a tojáshoz. Minthogy pedig a Monas a legegyszerűbb, minden külső szerv nélküli ázalékállatka, ez képviseli társaival az állatok első rendjét, melyre az összetettebb szervezetű ázalékállatkák rendje következik; erre pedig a bélférges családja (familia Helminthorum), majd a Testaceák, a melyeknek legközelebbi rokoni a rovarok. — De rerum naturalium adfinitatibus. Inaug. dissert. medico-historico-naturalis. Publicae disquisitioni submisit Stephanus Lumnitzer, hungarus schemnitzensis, in palatio Universitatis (Regiae Tyrnaviensis) majori. Mense Januario, 1777. p. 32--33.

181. *Egycsülkü (lólábú) sertések.* A mult évben (azaz 1776-ban) Selmecze egy egész falka egycsülkü sertés érkezett. (Lumnitzer István u. o. p. 35.)*

Közli E. G.

* Azaz héjas lágytestűekhez.

** Ámbár Aristoteles óta ismeretes a sertésnek ez a monstrositása, melyet Struthers 1863-ban pontosabban le is írt, mégis érdekes ennek a hazai adatnak a felelevenítése, minthogy az irodalomban — tudtommal — arra nézve nincsen adat feljegyezve, hogy ez a monstrositás szabályszerűleg átöröklődött; mert csakis szabályszerű átöröklés útján fejlődhetett ki egy egész egycsülkü falka. Vajjon nem tenyésznék-e most is Selmecz környékén egycsülkü (lólábú) sertések?

* A mai műnyelven szólva, tapogatóikat.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedély — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.